

Spis treści

Dlaczego „Prawo z ludzką twarzą”?	XIX
Wspomnienie Mecenasa <i>Stanisława Mikke</i>	XXXI
Podziękowania	XXXIII
Część I. Obywatel	1
1. Obywatel i „życie na granicy”?	1
2. Sądowy „Pakt dla Europy”	5
Kto jest moim sędzią?	6
Obywatel	7
Pakt dla Europy	8
3. Obywatel w sądzie polskim	9
4. Udział w procedurze i „Ja” obywatel	11
Uczestnictwo w procedurze jako jej siła!	16
5. Efekt sprawiedliwości proceduralnej	18
6. Po co ludziom procedury? Perspektywa znad Wisły	21
„Proceduralne myślenie”	22
„Proceduralny zwyczajca”	23
„Państwo prawa i procedury”	24
Nie co dzielimy, ale jak?	25
7. Obywatelowi nie wolno wszystkiego, czyli o kulturze nienadużywania prawa	26
Aplikacja zasady	26
Delimitacja zasady	28
8. Dolina Rospudy: obywatel na drzewie i ulicy	29
Kto zawiódł obywateli?	29
Racjonalny prawodawca	30
Dobra i sprawna administracja	31
Prawo jako konflikt	33
Precedensy i sprawiedliwy sędzia	34
Kiedy obywatele zejdą z drzewa?	35
9. Nieznajomość prawa szkodzi. Czy zawsze?	38

Perspektywa europejska	39
Grecki precedens	40
Luksemburg po stronie przedsiębiorców	40
<i>Ignorantia iuris</i> i administracja	41
Nieznajomość prawa szkodzi: nadal reguła.....	42
10. „Obywatel-petent” versus „wszechwładna administracja”, czyli o „fasadowej efektywności” prawa europejskiego w Polsce	44
Obywatel: niestety cały czas sługa	44
Urzędnik: niestety cały czas omnipotentny	45
Szacunek dla wyroków	45
W kierunku jednostki uprawnionej	46
11. Batalia o akcyzę. Tylko spór o pieniądze?	47
Traktatowe fundamenty	47
Swobodny wybór i preferencje konsumenta.....	48
Efektywność i skuteczność.....	48
Zmiana myślenia jako wyzwanie	49
12. „Petycja litewska” w Parlamencie Europejskim. Europa wartości czy świętego spokoju?	51
12.1. Obywatel Unii. Gracz czy obserwator?.....	51
Polacy na Litwie	51
Po co nam UE?	53
Tylko obywatel rynku, czy już obywatel UE?	54
Co dalej?	55
12.2. Obywatel UE versus Komisja Europejska, czyli opowieść o dwóch Europach	55
Komisja Europejska: jeszcze „strażnik prawa europejskiego”?	55
Czego Komisja Europejska nie rozumie?	56
Parlament obywateli?.....	57
Tylko kryzys finansowy?	58
12.3. Obywatel UE i sprzeciw wobec papierowej Europy	58
Obywatel wkracza na scenę	58
PE jako strażnik praw człowieka w UE?	59
NIE dla papierowej EUROPY!	60
Jaka Europa?	61
13. Kto jest prawdziwym strażnikiem prawa europejskiego?	62
Czujne jednostki – prawdziwi strażnicy prawa wspólnotowego	63
14. Hazardowa polityka i gra z obywatelem	66
Przepisy plus interpretacja	67
Prawo jako tarcza	67
Dobry przykład edukacji	68

Część II. Państwo i Prawo	71
1. <i>Judging in the European legal space. Building blocks for the debate on the state of Polish judiciary</i>	71
<i>Setting the scene. What change?</i>	71
<i>Recalibrating the scene and characters</i>	72
<i>How to capture the normative change?</i>	73
2. <i>Sapere aude!</i>	76
3. Sądy w demokracji	79
Jaki podział władzy?	80
Sąd – prawodawca	81
4. (Nie)ludzki polski sąd	84
Gdzie leży problem?	84
Krytyka <i>amicus curiae</i>	86
Myśl pozytywnie	87
Mit przepisu	87
Także IUS, nie tylko LEX	89
Sprawiedliwość rutynowa	90
Jaki sąd?	92
5. Jak interpretować prawo europejskie?.....	94
Zwodnicze brzmienie	94
Cel	95
System	97
Duch Traktatu	97
Jak to działa w praktyce?	98
Zdrowy rozsądek	100
6. Interpretacja prawa w sądzie polskim. Koszmar czy bajka?.....	101
Preliminaria	101
Polski sędzia i problem języka	102
„Konstruktywna interpretacja prawa”.....	105
Pytajmy, co sędzia może i powinien zrobić jako sędzia	106
7. „Obywatelu nie nadużywaj procedury, sądzie chroń swoją procedurę!”	108
Jurysdykcja <i>inherentna</i> sądu	108
Nadużycie procedury. Ujęcie klasyczne	109
Nadużycie procedury. Ujęcie systemowe	109
„Myślenie proceduralne” i sądy polskie	111
8. Słowa, które powinny boleć państwo. O trudnej sztuce odpowiedzialności za słowo	112
Kiedy państwo odpowiada za słowa swoich urzędników?	112
Krytycznie o włoskich windach	113

Wyrok <i>Lehtinen</i> i „sprawa polska”. Analogia?	114
Prawo i wartości, a nie doraźna polityka	116
9. Krajobraz po (i przed!) asesorze sądownym	117
Fundamenty, których nie można pominąć	117
O kwestiach technicznych w świetle fundamentów	118
Prawo do „dobrego sądu”	119
10. „Wiejska” versus „Al. Szucha”, czyli o politykach w sądzie konstytucyjnym	123
Scena konstytucyjna	123
Politycy na sali sądowej	124
„Król jest nagi”?	125
Przekaz, nie pokaz	126
11. Po co obywatelom i państwu sąd konstytucyjny?	127
Powrót do fundamentów	127
Orzekanie <i>contra legem</i> ?	129
Sędziowska dowolność?	130
Zaborczy sędziowie konstytucyjni: ile prawdy?	131
Orzeczenie czy orzeczenia?	132
Mit sędziowskiego aktywizmu	132
Periodyczna Konstytucja	133
Sąd konstytucyjny: niezbędny element „konstytucyjnej demokracji”	135
12. Sprawiedliwość konstytucyjna, czy polityczne targowisko: jak wybierać sędziów konstytucyjnych?	137
Problem	137
Sędzia konstytucyjny z łapanki?	139
Sędzia konstytucyjny: rzemieślnik czy filozof?	141
Specyfika konstytucji	141
Specyfika sądu konstytucyjnego i mit „sezamie otwórz się”	142
Interpretacja Konstytucji	144
„Sądowa filozofia” jako kryterium wyboru	145
Sędzia konstytucyjny jako element „konstytucyjnej demokracji”	147
Smutne <i>Postscriptum</i>	148
13. Luksemburski precedens dla Trybunału Konstytucyjnego?	150
Dialog kontrolowany i ochrona procedury	150
Pytania prawne. Analogia uprawniona?	152
Granice ingerencji polityków	153
14. Odpowiedzialność karna dziennikarzy za zniesławienie. Powrót do przeszłości?	154
15. „Demokracja walcząca”, a nie płacząca	157
Demokracja, która się broni	157

Co robić z przeciwnikami wolności?	158
„Sprawa polska”	160
Perła w koronie	161
To może zdarzyć się wszędzie	162
16. Dlaczego w Strasburgu przegrywamy i będziemy przegrywać?	163
Polska jak Turcja?	164
Złe prawo czy fatalna praktyka?	165
17. Ubój rytualny państwa prawa (i Trybunału Konstytucyjnego)	168
Chronologia	169
Fundamenty	170
Czy prawo europejskie jeszcze coś znaczy?	171
Prawo czy doraźna polityka?	172
W co grają politycy	173
Trybunał Konstytucyjny i pozorowanie sprawiedliwości konstytucyjnej	174
Trybunał Konstytucyjny rytualnie dobity?	176
Państwo prawa rytualnie ubite	177
18. Adwokat <i>versus</i> radca prawny. Widziane z Luksemburga	178
„Prawa obrony”	179
Pełnomocnik w Luksemburgu	180
Niezależność jako klucz	181
Kto jest „współpracownikiem wymiaru sprawiedliwości”	182
19. „Afera podsłuchowa”, czyli o państwie prawa na serio	183
<i>First Things First</i>	184
Wolność prasy i „okoliczności tła”	185
Granice wolności prasy na poważnie	185
Na wolność prasy trzeba zasłużyć	187
Część III. Unia Europejska	189
1. Prawo europejskie, czyli co?	189
„Prawo – Forum – Procedura”	191
„Życie na granicy”	191
„Prawo granicy i prawnik na granicy”	192
2. Wierność prawu europejskiemu. Do czego zobowiązaliśmy się 1.5.2004 r.?	193
Co mogą państwa?	193
Jaka jurysdykcja?	194
„Uśpione” przesłanie konstytucyjne	195
Wspólnotowa wierność. Poziom krajowy	195
3. Po co nam Europa. O co należy pytać w 2015 r. i dalej?	196
Ile Europy w Polsce?	196

Nowy język	198
Po co nam Europa?	199
Czy pamiętamy?	201
Jak rozmawiać o Europie w Polsce w 2015 r.?	202
2015 r. i dalej. Jak przemyśleć Europę w Polsce?	203
4. „Suwerenność w bankructwie” czy „suwerenność w partycypacji”?	204
„Konflikty suwerenności”	204
Jaki język?	207
Suwerenność jako partycypacja i negocjacja	208
UE, jako wyzwanie dopasowania i kompromisu	210
5. Unia Europejska, jakość debaty publicznej i... etos uczonego	213
Unia jako powstające państwo?	215
Polska jako „stan” lub „region”?	216
Milczenie nie oznacza zgody	218
Jest UCZONY i naukowiec	220
6. Dolina Rospudy. W obronie sensu członkostwa Polski w Unii Europejskiej	221
Rospuda: spór o fundamenty	221
Natura 2000	222
Ocena negatywnego wpływu na środowisko	223
Alternatywny przebieg trasy	224
Rospuda: co z prewencją i przezornością?	225
Rospuda i unijna lojalność	226
Urzednicy i prawo wspólnotowe	228
Rospuda – prawdziwy wspólnotowy test Rzeczypospolitej	229
7. Czy opłaca się nie przestrzegać prawa europejskiego?	230
Początek i koniec podróży	230
Interpretacja w obronie prawa	231
Jaki etos sądenia?	232
8. Nie będziesz brał sprawiedliwości w swoje ręce	234
PRAWO: element kluczowy	234
NIE dla samopomocy	234
Odkrywane fundamenty	235
9. Luksemburg i Warszawa. W poszukiwaniu „europejskiej wyobraźni konstytucyjnej”	236
Jaki sąd konstytucyjny?	237
Logika integracji i dialogu	237
Pytać czy nie pytać	239
Mówić – działać – słuchać	239
Słuchacz czy gracz?	241

10. Gdy państwo odpowiada przed obywatelem	242
Sądowy zamach stanu?	243
Racjonalizacja systemu?	243
Sądzenie – tak. Automat – nie	244
11. „Wiatr z Guantanamo” już wieje nad Luksemburgiem	245
Pierwsze kroki	246
Sądny dzień.....	247
Powtórka z fundamentów	248
Kadi II i konfrontacja	249
Kadi II i dalej	249
Sąd wobec terroryzmu. <i>Quo vadis?</i>	250
Jaki etos sądenia w czasach zagrożenia?	253
12. Sala sądowa i kultura prowadzenia sporu	254
Logika sali sądowej	254
„Prawo zabrane politykom”	256
13. Powrót „luksemburskiego rządu sędziów”? Jurysdykcyjna ewolucja	257
Sędziowie wracają na scenę?	258
Sędziowie <i>versus</i> państwa członkowskie: pełna konfrontacja	259
„Rząd sędziów”: powtórka z przeszłości?	260
14. Trybunał Sprawiedliwości: sąd poza kontrolą?	262
Kto nadzoruje nadzorującego?	262
„Kot”, który wymknął się spod kontroli	263
Rachunek zysków i strat	264
Dialog w celu przetrwania	265
15. Trybunał Sprawiedliwości. Najpierw zrozumieć, potem krytykować	266
Czynnik I: równi i równiejsi	266
Czynnik II: jak napisano Traktat?	267
Czynnik III: alians z sądami krajowymi	268
Czynnik IV: judycjalizacja i wiara w sądy	268
Czynnik V: obietnica sądu unijnego	269
Czynnik VI: tempo i element czasu	270
Czynnik VII: dynamizm orzecznictwa	271
Czynnik VIII: sztuka dokonywania wyborów	272
Czynnik IX: sędzia i prawodawca	273
Krytyka tak, ale jaka?	274
16. „Pokaż mi swój precedens, a powiem ci jakim jesteś sądem”	276
Czy w Polsce doceniamy wagę precedensów?	276
„Stawanie się precedensu”	276
Jak proceduje sąd unijny?	277

Nie „czy” precedens, ale „jaki” precedens?	277
Pytanie o precedens to zawsze pytanie o sąd!	278
2010–2015 i dalej	279
17. Adwokat Generalny w Trybunale Sprawiedliwości. Adwokat czy General?	280
Dlaczego Adwokat Generalny?	280
„Wspólnotowy dialog”	281
Nudny wyrok <i>versus</i> żywa opinia	282
Myląca statystyka	282
Głos, który brzmi	283
18. O czym powinniśmy pamiętać zanim polegniemy za dorsza (i nie tylko)?	284
Poznaj swój sąd	284
Kazus dorsza: nieodrobiona lekcja?	285
Jak i co chcemy osiągnąć?	286
19. Ustap i przetrwaj we „wspólnocie sędziów”	287
Precedens do „odkurzenia”	288
Konstytucyjne przesłanie	289
Szacunek dla sąsiada	289
Kto jest dobrym sędzią?	290
20. Kogo wybraliśmy 25.5.2014 r. Parlament Europejski jako gracza sądowy	291
Pozwany Parlament, a Traktat milczy	291
Parlament pozywa, sąd przełamuje tekst	292
Równiejszy wśród równych?	293
Prawo jako tekst i działanie	294
21. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Cywilizacyjny wybór, obalenie mitów i rzetelna debata publiczna	295
Zrozumieć Kartę Praw Podstawowych	295
Zrozumieć „Protokół Brytyjski”	296
Zrozumieć porządek prawny UE	297
Jaka debata publiczna?	297
22. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej. W świecie mitów	298
Trybunał i stosunki małżeńskie	299
Trybunał i zmiana płci	300
Trybunał i aborcja	301
Nie wierzy w mity	302
23. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej na wokandzie. Skromne początki i dalej	303
Sędziowski Rubikon	303

Początek nowej „sędziowskiej powieści”	305
Karta i „życie na granicy”	306
24. „Gazociąg Północny”. Nowy „Pakt Ribbentrop–Molotow”?	306
24.1. „Gazociąg Północny” i Polska. Dlaczego politycy polscy wolą puste metafory zamiast sprawnego działania?	306
Opcja I: Komisja <i>versus</i> Niemcy i wierność wobec Wspólnoty Gazociąg i „refleks kompetencyjny”	307
Opcja II: Polska <i>versus</i> Niemcy	309
Jurysdykcyjna kłapa bezpieczeństwa	309
W poszukiwaniu argumentów	309
Opcja III: Polska <i>versus</i> Komisja	310
Bezprawna bezczynność	310
Nie tylko lojalność	311
Prawo wspólnotowe: pisane dla czujnych	311
24.2. „Gazociąg Północny” i prawo europejskie	312
Proliferacja sądów	312
Wspólnotowy precedens	313
Jakie przesłanie dla nas?	314
Świat prawa <i>versus</i> świat polityki	315
24.3. „Gazociąg Północny”. Epilog, czy nowy Prolog?	316
Gazociąg: powtórka z przeszłości?	316
Co z tym prawem?	316
<i>Quo vadis?</i>	317
Jakie priorytety?	318
Kalkulacja i argumentacja	319
25. Autonomia sportu: Europejskie marzenie, polska karykatura	320
Autonomia organizacyjna i orzecznicza proporcjonalność	321
Autonomia kontrolowana	322
Co z pasją i emocjami?	322
26. ACTA i proporcjonalność. O konflikcie, którego nie rozumiemy w Polsce	323
Proporcjonalność	324
„Sądzenie rynku”	325
ACTA jako „sprawiedliwy kompromis”?	326
27. Bezpośredni skutek dyrektyw. Mit, rzeczywistość, czy po prostu chaos?	327
„Skutek wykluczający”	328
Prawdziwa alternatywa?	329
Świat chaosu i niepewności	330
28. Wspólnotowy rynek usług medycznych: po zdrowie za granicę?	331
Wyrok w pigułce	332

Polskie realia	332
Leczyć można się nie tylko w Polsce	334
Kolejki zgodne z prawem, lecz tylko w określonych warunkach	335
Brak funduszy nie stanowi wymówki	335
Za jakie leczenie nam zwrócą?	336
Wspólnotowe realia	336